

Eesti Kunstiakadeemia
Arhitektuuriteaduskond
Sisearhitektuuri osakond

Eeros Lees

KAEVEKIHI KEHASTUMINE
ASENDITEST SEISMISE JA LAMAMISE VAHEL

Magistritöö

Juhendajad: Gregor Taul, MA; Jüri Kermik, PhD

Tallinn 2022

AUTORIDEKLARATSIOON

Kinnitan, et:

1. käesolev magistritöö on minu isikliku töö tulemus, seda ei ole kellegi teise poolt varem (kaitsmisele) esitatud;
2. kõik magistritöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd (teosed), olulised seisukohad ja mistahes muudest allikatest pärinevad andmed on magistritöös nõuetekohaselt viidatud;
3. luban Eesti Kunstiakadeemial avaldada oma magistritöö repositooriumis, kus see muutub üldsusele kättesaadavaks interneti vahendusel.

Ülaltoodust lähtudes selgitan, et:

- käesoleva magistritöö koostamise ja selle sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste loomisega seotud isiklikud autoriõigused kuuluvad minule kui magistritöö autorile ja magistritööga varalisi õigusi käsutatakse vastavalt Eesti Kunstiakadeemias kehtivale korrale;
- kuivõrd repositooriumis avaldatud magistritööga on võimalik tutvuda piiramatul isikute ringil, eeldan, et minu magistritööga tutvuja järgib seadusi, muid õigusakte ja häid tavasid heas usus, ausalt ja teiste isikute õigusi austavalt ning hoolivalt.

Keelatud on käesoleva magistritöö ja selles sisalduvate ja/või kirjeldatud teoste kopeerimine, plagieerimine ning mistahes muu autoriõigusi rikkuv kasutamine.

(kuupäev)

(magistritöö autori nimi ja allkiri)

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele:

(kuupäev)

(magistritöö juhendaja allkiri, akadeemiline või teaduskraad)

TÄNUAVALDUSED

Suurimad tänud kõigile, kes mulle sellel teekonnal on toeks olnud, julgustanud, suunanud ning hüva nõu jaganud:

Carmen Toomsalu, Nele Nahkur, Tüüne-Kristin Vaikla, Kaja Pae, Kärt Ojavee, Andrea Tamm, Jaan Tiidemann, Mattias Malk, Taavi Hallimäe, Malle Jürgenson, Sille Pihlak, Mele Pesti, Eik Hermann, Andres Ojari, Pavle Stamenović.

Täna: kursusekaaslased, Ardo Hiiuväin, Mirell Ülle, Martin Saar.

Eriline tänu juhendajatele: Gregor Taul ja Jüri Kermik.

SISUKORD

EELLUGU	6
SISSEJUHATUS	9
ISTEASENDID	11
TOOL ON <i>TOOL</i>	14
LIIKUMISE VARIATSIOONID	17
KEHA(I)STUMINE	19
I LABIDATÄIS	22
II LABIDATÄIS	27
NEGATIIV	36
VALU VALAMISED	40
I LUSIKATÄIS	42
II LUSIKATÄIS	48
III LABIDATÄIS	56
III LUSIKATÄIS	66
KOKKUVÕTE	70
SUMMARY	71
KASUTATUD ALLIKAD	72

EELLUGU

Kevad 2020

Septembrist oli ühtäkki saanud mai. Olin jõudnud lõpusirgele bakalaureuseastme viimase pingutusega ning valmis kaitsmiseks. See kevad oli teistsugune – piirangutega. Ma ei olnud enam kuid elanud pealinnas. Kunstiakadeemia uue hoone betoonist seinad asendusid kodulinna neljakorruselise hruštšovka kolmanda korruse magamistoaga, kust avanes vaade Pärnu jõele. Töötasin seal üksi, kaaslasteks sülearvuti, laud ja tool. Tegelesin vahetpidamata kooliasjadega, seda kõike ekraanipõhiselt ning istudes. Suutsin isegi suurest monotoonsusest mingi närvi kinni istuda. Ma ei tundnud mitu päeva oma paremat jalalaba. Pöördusin oma murega massöörist vanatädi poole. Sain temalt paar praktilist nõuannet: kõndimine ja täistaldadel kükitamine aitasid. Ei teinud sellest vahejuhtumist suurt numbrit.

Sügis 2020

Mind võeti vastu magistrantuuri. Saime füüsiliselt koolis kohal olla. Sügissemestri üheks meistriklassiks oli „ISTU|MINE + MINE|ISTU“, mida juhendas Dr Jüri Kermik. Aine fookuses oli iste ja sellest hargneva narratiivi loomine. Vaatluse alla tulid materjal, detail, konstruktsioon, kohamälu ja märgid. Sidusin oma projekti kontseptsiooni tubakatoodete pakkide tagaküljelt inspireeritud lausega – „Istumine tekitab kergesti sõltuvust, ära alusta!“ Samal ajal märkasin enda ümber, kuidas suitsetamine oli üha enam asendumas mokatubaka ja nikotiinipatjade tarvitamisega. Tootena olid need pakendatud plastmassi. Tühjadel karpidel edasist elu pärast prügikasti jõudmist ei olnud. Otsustasin neid koolikaaslastelt, tuttavatelt ning sõpradelt koguma hakata.

Lõpptulemusena koosnes minu prototüüp umbes kuuesajast erinevast karbist ja neljast vaakumkotist. Objekti oli võimalik kihtideks ladudes vormida ning voltida vastavalt asenditele, mida keha parasjagu soovis. Lahenduse laiem mõte oli väljendada kahe suurema teema – tervise ja materjalide omavahelist seotust, jätkusuutlikkuse olulisust ja probleemsust.

Illustratsioonid 1 ja 2. Meistriklassi „ISTU|MINE + MINE|ISTU“ lõpptulemus. Autori fotod.

Kevad 2021

Sügissemestri jooksul normaliseerunud olukord oli taas asendunud distantsõppega. Seekord osutus see vaimselt ja füüsiliselt keerulisemaks, sest semester oli intensiivne ning mahukas. Kohtumised, loengud ja stuudioained toimusid Zoom'i vahendusel. Halenaljaka järjepidevusega käisid kõik tudengid justkui samas ülikoolis – *The University of Zoom*. Hommikust õhtuni interneti teel tegutsemine hägustas piirid eraelu, töö ning puhkuse vahel. Raske oli mõista, kust maalt algab ja lõpeb töö ning millal on vabaaeg. Põhilised tegevused sisaldasid ikka laua taga istumist või ekraanide vahetamist. Sel perioodil hakkasin tõsisemalt mõtlema teemadele nagu keha, istumine, asendid ja liikumine.

SISSEJUHATUS

Inimene on oma olemuselt liikuv olend. Sellele vaatamata on elustiil muutunud drastiliselt. Püstisest inimesest, *Homo erectus*'est on saanud istuv inimene ehk *Homo sedens*.¹ Oma raamatus „Übermõttestades istumist“ (*Rethinking Sitting*) jagab norra disainer ja visionäär Peter Opsvik inimkonna istumise ajaloo kaheks – aktiivseks minevikuks ja passiivseks olevikuks.² Ürgaegsete ühiskondade põhilised tegevused olid pidev rändamine, küttimine, kalapüük, korilus ning karjakasvatus. Ellujäämine sõltus kehast – jõust, kiirusest, nõtkusest ja paindlikkusest.³ Tänapäeva postindustriaalses ühiskonnas ei ole raske füüsiline pingutus enamasti ellujäämiseks vajalik ning vähem on ka variatsioone füüsilistes ülesannetes, mida keha sooritada võiks.⁴ Töö tegemine on statsionaarsem ning sisaldab samade liigutuste kordamist päevast päeva. Täiskõhutunde saavutamiseks ei pea haarama oda või vibu, kui on olemas auto või nutitelefon, millega saab toidu palju lihtsama vaevaga kätte. Ekraanide kasutamine tööl, õppimisel ja vabal ajal on uus reaalsus. Paraku ei paku üksluine, tihti istuv elulaad vaheldust silmadele ning kehale ja pikas perspektiivis pigem pärsib organismi loomulikke toimimisi. Selline eluviis ei vasta enam aktiivse elu põhimõtetele.⁵ Elustiilimuutuse juhataksid sisse istumisvahendid, mida algupäraselt kasutati võimu näitamise eesmärgil. Näiteks troonidest on tänapäeva üle kandunud juhi- ja režissööritool, mida tavaliselt omistatakse ühele kindlale isikule. Tool on muutunud ettemääratud ruumi keskmeks, mida on kasutatud ka koolikeskkonnas hierarhia ning distsipliini loomise eesmärgil. Ameerika sotsioloog Galen Cranz paneb oma raamatus „Tool“ (*The Chair*) disaineritele südamele: „Disainerina on oluline mõista, et see, mis kehtib istemööbli kohta, kehtib kõikide inimese poolt loodud objektide kohta. Inimene kujundab need, kuid kui need on valmis, siis kujundavad nad inimest ennast.“⁶

Käesoleva magistritöö raames huvitavad mind eelkõige istesendid ning monotoonsele keha kasutamisele alternatiivi pakkumine praktikapõhise uuringu kaudu. Laias laastus jaguneb töö struktuur kaheks, millest esimese osa roll on sissejuhatav ja istumise teoreetilist ning ajaloolist

---

¹ G. Schnack, *Istumine teeb haigeks*. Harjutused seljale, liigestele ja pingul närvidel. Tõlk Õie Ristioja. Tallinn: Ühinenud Ajakirjad, 2020, lk 20.

² P. Opsvik, *Rethinking Sitting*. Oslo: Gaidaros Forlag AS, 2008, lk 12-13.

³ Samas, lk 12.

⁴ Samas, lk 13.

⁵ G. Schnack, *Istumine teeb haigeks...*, lk 19.

⁶ G. Cranz, *The Chair: Rethinking Culture, Body, and Design*. New York: W. W. Norton & Company, 2000, lk 18.

tausta avav. Sellele järgneb isikliku disainikontseptsiooni arendus, millel on antud töö kontekstis kõige suurem kaal. Olulisel kohal on subjektiivne teekond, ideearendus ja lugu tervikuna, mida toetavad erinevad aktsioonid ning materjalikatsetused, nende dokumenteerimine ja visualiseerimine. Läbiv meetod ning metafoor, mille kaudu kogu tööprotsess lahti rullub, on kaevamine. Sellise käsitluse initsieeris magistristuudio sügissemestri väljasõit Heimtalisse 2021. aasta septembri lõpus. Kolmepäevase töötoa raames otsisin tühjal põllul istumisvõimalust läbi füüsilise töö, kasutades selleks labidat ja reha. Sealne kaevamine viis edasi järgmiste kaevetöödeni ning selle taustal arenes välja ka töö peamine uurimisküsimus:

Milliseid keha(i)stumise võimalusi pakub kaevamine objektiloomel, mis ei piiraks keha loomulikke soove ning impulsse?

Töö teise osa aktsioonid jagunevad labida- ja lusikatäiteks. Labidatäied on performatiivsed kaeveprojektid, mille keskpunktis on minu enda keha kui arengu algataja, looja ning vahetu kogeja. Lusikatäite puhul on tegemist materjalikatsetuste ning -arendustega, mis kasvavad välja kaevetööde analüüsimistest ja taipamistest. Lõplikuks väljundiks on sümbioos kaevamistel tehtud tähelepanekutest ning emotsioonidest ja lusikatäite raames edendatud materjalidest, mis päädib disainilahendusega.

ISTEASENDID

Eesti Keele Instituut pakub tegusõna istuma definitsiooniks: „Sellises asendis olema, kus istmik toetub mingile alusele ja selg on püstine; sellisesse asendisse laskuma.“⁷ Täpsustaksin omalt poolt selle tegevuse raamistamist – istumine on akt, mille asendite diapasoone jääb seismise ja lamamise vahele. Vaatamata püüdlustele üheselt määratleda istumise mõistet, on kindel, et tegevus ei väljendu unikaalsuses. Erinevusi on näha ajalooliselt, kultuuriti ning mandriti. See, kuidas on otsustatud asendeid valida võib tuleneda sellest, milline on töö olemus, kliima, religioon, traditsioonid, hierarhia ja arusaamad erinevatest sotsiaalsetest rollidest ning funktsioonidest. Näiteks loomulik kükkiv isteasend on laialt levinud praktika Tansaania Hadza hõimuliikmete seas. Seda on seostatud võitle või põgene refleksiga.⁸ Ühtlasi väljendab see tugevat sidet maaga. Sellises asendis paiknevad kumbki jalalaba paralleelselt, kannad vastu maad. Põlved on ettepoole suunatud nii, et reied puudutavad kõhtu. Pea ripub vabalt ettesuunas ning mõlemad käed ripuvad põlvedel. Taoline asend on keskpunkt aktiivse kõnni ja passiivses asendis puhkamise vahel.⁹

Illustratsioon 3. Loomulik kükkasend Hadza hõimuliikme näitel.¹⁰

⁷ Eesti Keele Instituut, Istumine, 2022. Kättesaadav: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/istuma/1> (vaadatud 25.04.2022).

⁸ P. Opsvik, Rethinking Sitting. Oslo: Gaidaros Forlag AS, 2008, lk 18.

⁹ G. Schnack, Istumine teeb haigeks..., lk 30.

¹⁰ Foto: D. A. Raichlen. S. Rigby, Squat or kneel instead of sitting to protect your health, study finds. – Science Focus, 2020. Kättesaadav: <https://www.sciencefocus.com/news/squat-or-kneel-instead-of-sitting-to-protect-your-health-study-finds/> (vaadatud 26.04.2022).

Jaapani kultuuris on kasutusel termin *seiza*, mille puhul on tegemist traditsioonilise istumisviisiga. Otsetõlkes tähendab *seiza* korrektset istumist.¹¹ See on formaalne põlvitav asend, mis väljendab äärmist tähelepanelikkust ning jaapani kultuurile omast viisakust.¹² *Seiza*-stiilis istumiseks toetatakse istmikunukid kandadele ning käed asetatakse põlvedele. Ainus erinevus tuleb sisse sooliselt, mille puhul meeste põlved on kergelt harkis, kuid naised peavad asendit praktiseerima nii, et jalad on üksteisega kõrvuti.

Illustratsioon 4. *Seiza* istumisasend.¹³

Indiast pärinev asend *Lotus* või teise nimega *Padmasana* on laialt levinud praktika hindu, tantra ja budismi traditsioonides.¹⁴ Nimetus *Padmasana* tuleneb sanskriti keelest ning koosneb kahest sõnast *padma* ehk lootose taim ning *asana* ehk poos.¹⁵ Uskumuse kohaselt aitab sellise asendi praktiseerimine luua kontakti keha, vaimu ja hinge vahel.¹⁶ Selleks, et seda meditatsioonipoosi praktiseerida tuleb jalad asetada vastasreite peale nii, et jalalabad on suunaga inimese poole. Käed asetatakse õrnalt põlvedele.

---

¹¹ M. Guarnaccia (koost.), *Cross Cultural Chairs: Diversifying Modern Seating*. Eindhoven: Onomatopée, 2020, lk 121.

¹² P. Opsvik, *Rethinking Sitting*, lk 18.

¹³ [Autor märkimata], 2014. Wikimedia contributors, *Seiza*. – Wikipedia, 2022. Kättesaadav: <https://en.wikipedia.org/wiki/Seiza> (vaadatud 26.04.2022).

¹⁴ Wikimedia contributors, *Lotus Position*. – Wikipedia, 2022. Kättesaadav: https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus_position (vaadatud 26.04.2022).

¹⁵ R. Choudhari, *All That You Should Know About Padmasana*. – Femina, 2021. Kättesaadav: <https://www.femina.in/wellness/fitness/all-that-you-should-know-about-padmasana-205728.html> (vaadatud 26.04.2022).

¹⁶ Samas.

Illustratsioon 5. *Lotus* 'e asendi demonstratsioon.¹⁷

Kui inimene on võimeline sisse võtma nii erinevaid poose, on mõnevõrra kohatu rääkida kindlatest ning standardsetest asenditest või mööbliobjektidest, mis on kõigile sobivad. Inimene on nii oma „loomulike“ kui „ebaloomulike“ kehahoiakutega istemööblit vanem. Leian, et me ei peaks lahterdama inimkeha ega defineerima istemööblit läbi tänapäeva lääne ühiskondadele omase kitsa „normaalsete“ kehaasendite ampluaa.

---

¹⁷ Foto: B. Ganguly, 2013. Wikimedia contributors, Lotus Position. – Wikipedia, 2022. Kättesaadav: https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus_position (vaadatud 26.04.2022).

TOOL ON *TOOL*

Stereotüüpselt võib öelda, et tool on istemööbel, mis on tavaliselt nelja jala, seljatoe ning tihti käetugedega iste ühele inimesele. Kui eemaldada toolilt seljatugi ning käetoed, saab temast taburet, mis on harilikult vähemalt ühe jalaga üheinimeseiste. Sõna istemööbel koosneb kahest sõnast iste ja mööbel. Iste on koht või objekt, millel istutakse, istmiku alune pind.¹⁸ Seega ühes objektis saab olla nii tool kui ka iste – tooli peal on iste. Nimisõna mööbel etümoloogiat uurides selgub, et tüvi tuleneb algupäraselt ladinakeelsest sõnast *mobile* ehk liikuv vara või *mobilis* ehk liikumisvalmis.¹⁹

Inglise keelne homonüüm *tool* tähendab eesti keeles tööriista. Tööriist on oma olemuselt abivahend või keha pikendus, mis hõlbustab millegi valmistamist või mingit tegevust. Istemööbli eesmärk on eelkõige pakkuda tuge. *Stool* (*Sitting/Supporting tool*) on tugitööriist või istumistööriist. Peter Opsviki sõnul on disainerina tähtis hinnata tööriistade nii negatiivset kui ka positiivset mõju igapäevasele elule.²⁰ Peab tegema vahet, mida teevad tööriistad inimeste jaoks ja inimestega.²¹ Oma töös käsitlet istumist nii tooli kui *tool'*ina.

Keskaegsetes kirikutes kasutati *misericord'*i nimelist mööblit, mis otsetõlkes tähendab armuandmise tooli. *Misericord* on klapiga istemööbel, mis võimaldas kehal olla nõjatavas asendis, kui selle iste oli üles klapitud. Sellist tüüpi objekti vajaduse tingis katoliku kiriku range korraldus, mille järgi ei lubatud vaimulikel pikkade teenistuste ega koorilaulu ajal istuda.²² *Misericord'*ile nõjatudes ei rikutud otseselt ühtegi reeglit, küll aga oli lubatud pauside ajal klapp puhkehetkeks alla lükata.²³

---

¹⁸ Eesti Keele Instituut, Iste, 2022. Kättesaadav: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/iste/1> (vaadatud 26.04.2022).

¹⁹ Eesti Etümoloogiasõnaraamat, Mööbel, dateerimata. Kättesaadav: <https://www.eki.ee/dict/ety/index.cgi?Q=m%C3%B6%C3%B6bel&F=M&C06=et> (vaadatud 26.04.2022).

²⁰ P. Opsvik, Rethinking Sitting, lk 15.

²¹ Samas.

²² G. Cranz, The Chair, lk 177.

²³ P. Opsvik, Rethinking Sitting, lk 27.

Illustratsioon 6. *Misericord*.²⁴

Šveitslaste traditsiooniline lüpsitool on positiivne näide sellest, kus ühes objektis kohtuvad mobiilsus ning tööriista olemus. Lehmade käsitsi lüpsmise tõhusamaks muutmiseks võtsid nad kasutusele ühejalgse tabureti, mille prantsuse keelne nimi on *botte-cul* ehk tagumikku lööma.²⁵ Objekt kinnitatakse rihma abil puusade ning jalgevahelt tagumiku külge nagu ronimiskõõl. See annab vabaduse liikuda ühe lehma juurest teiseni nii, et käed saavad samal ajal olla vabad. Objekt on umbes kolmkümmend kuni kolmkümmend viis sentimeetrit kõrge, et lüpsja saaks lüpsmise ajal olla täpselt udarate kõrgusel. Ühtlasi on selle ühejalgse objekti plussiks see, et tihti ebatasasel pinnal oli sellega lihtsam tasakaalu leida, sest töötaja enda jalad aitasid vajalikku asendit tasakaalustada.²⁶

---

²⁴ Foto: D. Illif, 2015. Wikimedia contributors, Misericord. – Wikipedia, 2021. Kättesaadav: <https://en.wikipedia.org/wiki/Misericord> (vaadatud 26.04.2022).

²⁵ [Autor märkimata], Botte-cul: Objects de la vie pastorale et agricole. – Objects d’hier, dateerimata. Kättesaadav: <https://www.objetsdhier.com/botte-cul-1260> (vaadatud 26.04.2022).

²⁶ Samas.

Illustratsioon 7. Šveitsi traditsiooniline lüpsitool *botte-cul*.²⁷

Illustratsioon 8. *Botte-cul* praktikas.²⁸

---

²⁷ [Autor märkimata], *Botte-cul: Objects de la vie pastorale et agricole. – Objects d’hier*, dateerimata. Kättesaadav: <https://www.objetsdhier.com/botte-cul-1260> (vaadatud 26.04.2022).

²⁸ Samas.

LIIKUMISE VARIATSIOONID

Inimese lihased on loodud dünaamiliseks kasutamiseks ning ei ole staatilise pingega harjunud.²⁹ Kehale on vähem väsitavam, kui ta saab ennast liigutada. Vastasel juhul annab keha märku, et tal on ebamugav. Näiteks kui olla mingis asendis liikumatult pikemat aega, võib keha kogeda surinat, tuimust või valu, mis on märguande ebapiisavast vereringest. Taolise sundasendis ebamugavusega võib kokku puutuda ajateenistuses. Rivistusel peab seisma liikumatult ühes kolonnis, liigutused ja selle viis toimub ainult ülema korraldusel ning rütmis. Kui võtta sisse kõige mugavam asend, siis tahes-tahtmata on soov seda mõne aja pärast muuta. See näitab, et keha vajab mitmekülgset ning pole olemas ühte unikaalset poosi või kõige ergonoomilisemat istet, milles lõpmatult olla. Parim asend on alati järgmine.³⁰

Keha soove võivad mõjutada erinevad takistused, nii psühholoogilised kui ka füüsilised. Psühholoogilised takistused võivad olla sellised, mis sõltuvad näiteks etiketireeglitest või kommetest. Füüsilised takistused olenevad ümbritsevast keskkonnast. Ühed sagedasemad on nihelemised ja mikroliikumised pikkadel sõitudel bussis või lennukis, kus reavahed võivad olla kitsad ning piirata võimalusi uuteks ja meelepärasemateks asenditeks. Disain peaks olema piisavalt vaba, et lasta inimesel võimalikult palju ise otsustada, mitte sundida kohanduma puudulike keskkondade või olukordadega.

Hollandi arhitektuuribüroo RAAAF ning kunstnik Barbara Visser arendasid 2014. aastal välja kontseptsiooni „Istumise lõpp“ (*The End of Sitting*), mille fookuses oli töökeskkond ja inimene.³¹ Projekt väljendas eelkõige trotsi istuva eluviisi osas. Nende arvates ei peaks kontori kujundamist alustama tooli ning laua valimisest, sest see loob juba eos tingimused monotoonseks keha kasutamiseks. Vastukaaluks pakkusid nad välja installatiivse maastiku, mis julgustab inimesi töö ajal praktiseerima just neid poose ja asendeid, mis neile kõige mugavamad on. Samal ajal kaotab selline lähenemine hierarhilise olukorra tööandja ning töötaja vahel, sest kõigil on võrdsed ruumilised tingimused.

---

²⁹ P. Opsvik, *Rethinking Sitting*, lk 35.

³⁰ Samas, lk 37.

³¹ [Autor märkimata], *The End of Sitting*, RAAAF. – ArchDaily, 2020. Kättesaadav: <https://www.archdaily.com/574795/the-end-of-sitting-raaaf> (vaadatud 26.04.2022).

Illustratsioon 9. RAAAF „The End of Sitting“ (2014).³²

Vabadust asendeid asendada ning tunda rõõmu valikuvabadusest, kus loodud keskkond või disain ei sea inimesele piire ette, on väljendanud ka egiptuse juurtega kanada disainer Karim Rashid. Tema teos „Naudingumaastik“ (*Pleasurescape*) on visioon tulevikule, kus ühinevad mööbel ja ruum. Naudingumaastik on metafoor katkematust maailmast. Tulemus on moodulitest koosnev installatiivne ruum, mis toimib sotsiaalse suhtluse struktuurina ja on lõpmatult ümber konfigureeritav.³³

Illustratsioon 10. Karim Rashid „Pleasurescape“ (2001).³⁴

³² Foto: J. Kempenars, 2020. [Autor märkimata], The End of Sitting, RAAAF. – ArchDaily, 2020. Kättesaadav: <https://www.archdaily.com/574795/the-end-of-sitting-raaaf> (vaadatud 26.04.2022).

³³ [Autor märkimata], K. Rashid, Pleasurescape. – Rice Gallery, 2001. Kättesaadav: <http://www.ricegallery.org/karim-rashid> (vaadatud 26.04.2022).

³⁴ Samas.

KEHA(I)STUMINE

„Kui inimene on küsimärk, siis disain on sõna selle kohta, kuidas seda küsimust käsitletakse. Disain võtab sõna otseses mõttes kuju, loob kuju läbi inimese määramatuse. Või vastupidi, kui inimene oleks midagi selget ja stabiilset, ei oleks disaini kontseptsiooni.“³⁵

Disainiprotsessi alguspunktiks on inimene ja keha, inimkeha kui arengu algataja, läbiviija ning vahetu kogeja. Nagu on öelnud prantsuse sotsioloog ning antropoloog Marcel Mauss oma essees „Kehatehnikad“ (*Techniques of the body*): „Keha on inimese esimene ja kõige loomulikum tehniline objekt ning samas ka tehniline vahend.“³⁶ Läbivaks meetodiks olen valinud kaevamise. Kaevamine on mitmekülgne kehaline tegevus, mille sõlmpunktid segunevad füsioloogiline- ja bioloogiline maailm. Pinnasesse kaevumine loob tugeva kontakti materjaliga, mis paljastab end erinevates sügavustes ning kihtides. „Mullast oled sina võetud. Mullaks pead sina saama. Mullast äratab sind Issand Jeesus Kristus viimisel päeval jälle üles.“³⁷ Muld on looduslik materjal, mis on võimeline omandama konkreetset kuju ning vormi, adapteeruma, lagunema ja taaskehastuma.

Lähenedist, kust kohtuvad kaevamine, keha ning maastik, on näha kunstniku ja arhitekti Jüri Okase loomingus, mis žanriliselt liigitub maakunstiks. Suurt osa mängib tegevuse protsess ning dokumenteerimine, milles puudub tegelik algus, haripunkt ja lõpplahendus.³⁸ Olulisus peitub füüsilises kohalolekus, aktsiooni rõhutamises ning isiklikus reaalsuse kogemises, kus objektiks on erinevad olukorrad ja materiaalsus.³⁹ Aja ning ajutisuse roll tema teostes väljendub kiirestimuutuvate ning hävinevate objektide jäädvustamises, mis loob võimaluse uue esteetilise ning pildilise keele sünniks.⁴⁰

---

³⁵ B. Colomina & M. Wigley, *Are We Human? Notes on an Archaeology of Design*. Zürich: Lars Müller Publishers 2016, lk 127.

³⁶ M. Mauss, *Techniques of the body*. – *Economy and Society*, Vol. 2, Issue 1, 1973 [1934], lk 70-87, siin lk 75.

³⁷ 1Ms 3:19. – Piibel, Vana ja Uus Testament. Tallinn: Eesti Piibliselts, 1997. Kättesaadav: <https://piibel.net/?q=1Ms%203&found=mullaks&s=19> (vaadatud 26.04.2022).

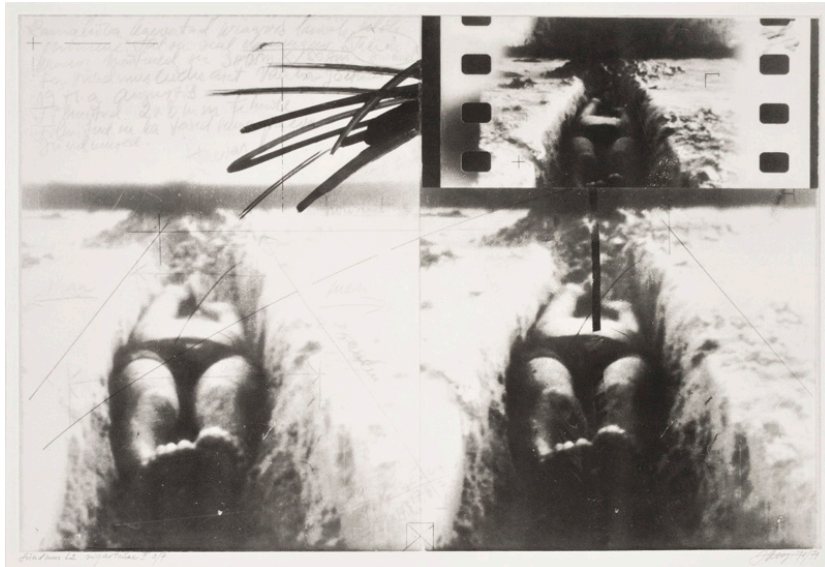
³⁸ S. Helme & T. Luuk (koost.) Okas. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000, lk 12.

³⁹ Samas, lk 12-13.

⁴⁰ Samas, lk 20.

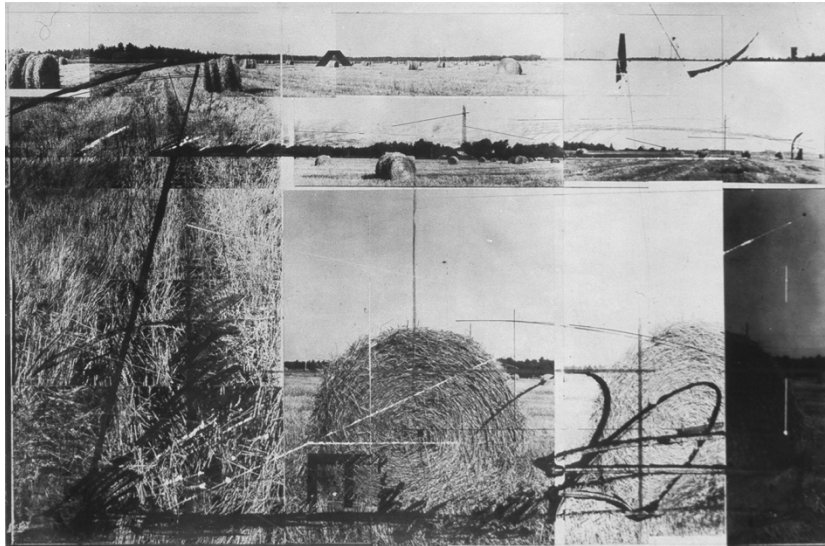
Illustratsioon 11. Jüri Okas „Vesimees“ (1971).⁴¹

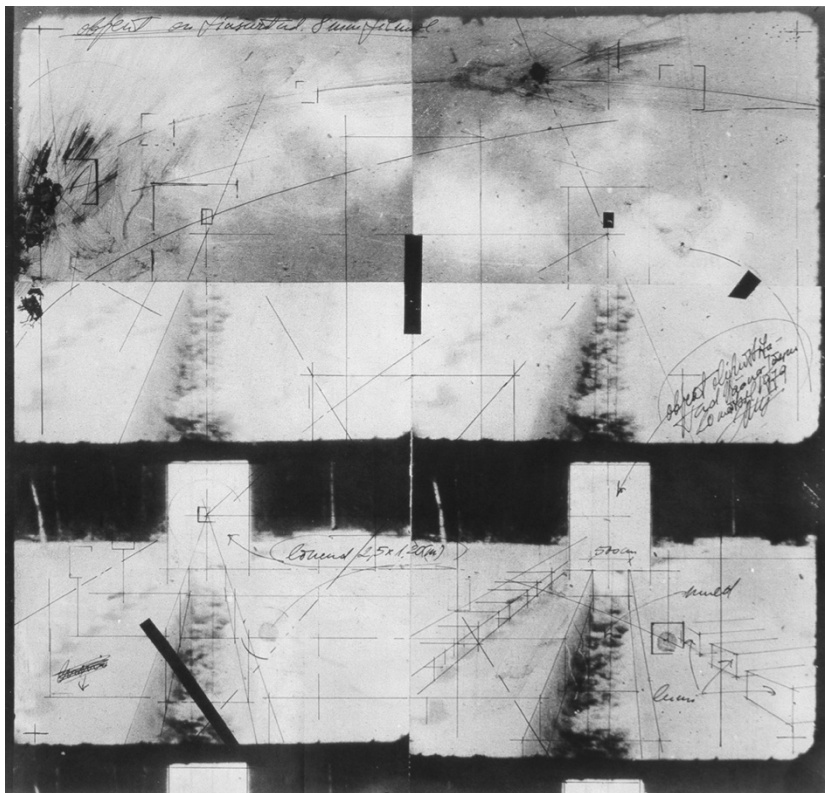
Illustratsioon 12. Jüri Okas „Sündmus L2“ (1971/1979).⁴²

⁴¹ J. Okas, Vesimees. 8 mm film, must-valge, 1971. Jüri Okase isiklik arhiiv. Reprodutseeritud kunstniku loal.

⁴² J. Okas, Sündmus L2. Graafika, 1971/1979. Eesti Kunstimuseumi graafikakogu. EKM j 20266 G 11670. Kättesaadav: <https://www.muis.ee/museaalview/1478457> (vaadatud 26.04.2022).

Illustratsioon 13. Jüri Okas „Põld“ (1986).⁴³

Illustratsioon 14. Jüri Okas „Objekt“ (1979).⁴⁴

⁴³ J. Okas, Põld. Sügavtrükk, 1986. Jüri Okase isiklik arhiiv. Reprodutseeritud kunstniku loal.

⁴⁴ J. Okas, Objekt. Sügavtrükk, 1979. Jüri Okase isiklik arhiiv. Reprodutseeritud kunstniku loal.

I LABIDATÄIS

Heimtali, Viljandimaa (29.09.2021)

Esimene kaevamine toimub Heimtalis. Sõitsin siia koos juhendajate ning ülejäänud stuudiokaaslastega, et anda avapauk magistritöösse kaevumisel. Olen keset avarat rohtunud põldu. Kaasas on labidas, reha ja käru. Mul on missioon – pakkuda istumisvõimalust tühjal põllul, kasutades selleks viimati mainitud tööriistu. Võimalusi selleks on hulgi. Võiksin kohe töövahendid eemale visata ja istmiku maha panna, kuid see ei ole variant. Ei leia mugavat asendit ega paindu piisavalt. Ma pole harjunud maas istuma. Mul on ebamugav. Jalgu ei ole kuskile panna – need jäävad ette. Tahaks kuskile oma kannad toetada. Maapind on külmniske. Kuidas istuda maas mittemaas ehk tundega nagu istuksin toolil?

Võtan labida ja kaevan paraja läbimõõduga augu. Sellele järgneb sarnane. Labidaga töötades tunnen füüsilisest pingutusest mõnu, sest pinnas on soodne. Tegevuse käigus meenub mulle ajateenistus, mille puhul kaevamine omas hoopis teistsugust tähendust. Seal rajasin ma metsas kõvade puujuurte vahele kaevikut, kuhu lõpuks mahtusin kaelani sisse. Kõike seda eesmärgiga, et vastase ees maksimaalselt märkamatuks jääda.

Nüüd on keset põldu kaks enam-vähem võrdset süvist. Jalad mahuvad mugavalt sinna sisse. Asend on sobilikum, kuid tagumikul on endiselt ebameeldiv. Võtan reha ning riisun ümbritseva heina kokku. Moodustan aukude ümber madala heinakupja, et oleks kuivem istuda.

Illustratsioon 15. Heimtali kaevetöö asukoht. Autori foto.

Illustratsioon 16. Aukude kaevamine sobivale asendile. Autori foto.

Illustratsioon 17. Valminud augud enne heinaga vooderdamist. Autori foto.

Illustratsioon 18. Heina riisumine kuivema aluspinna jaoks. Autori foto.

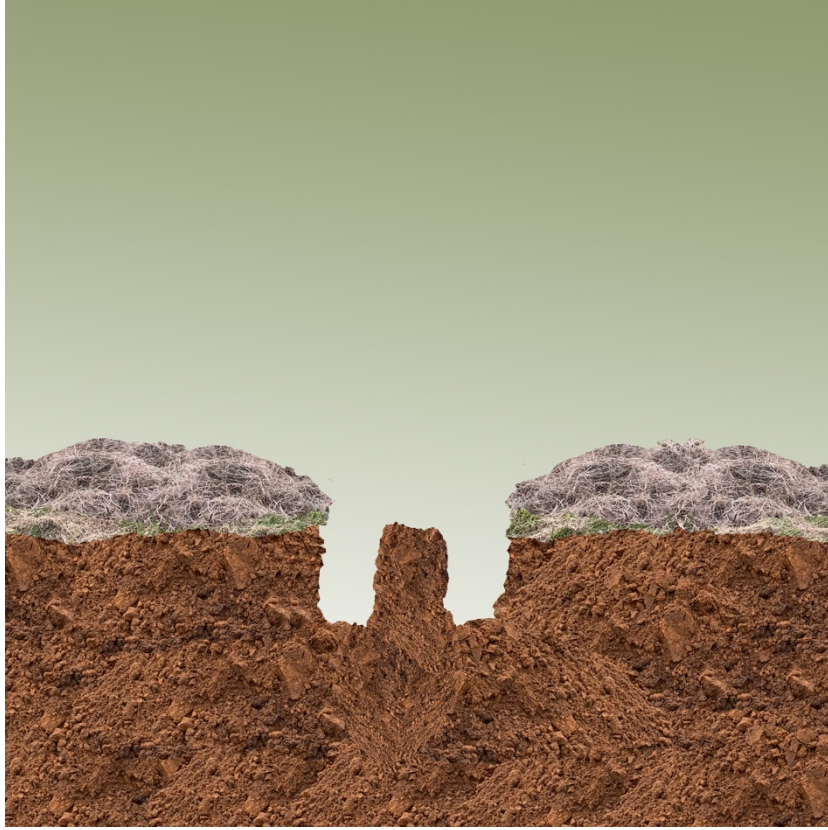

Illustratsioon 19. Heimtali kaevetöö lõpptulemus. Autori foto.

Illustratsioon 20. Heimtali kaevetöö lõpptulemuse testimine. Autori foto.

Illustratsioon 21. Heimtali kaevetöö lõpptulemuse lõige. Autori digitaalne kollaaž.

II LABIDATÄIS

Audru, Pärnumaa (28.11.2021)

Teiseks labidatäieks olen tulnud Audrusse. Pruudi isa loovutas mulle peenra kõrval parajalt suure ala, kus kaevetööd läbi viia. Eelmist kaevamist analüüsidest mõistan, et kuigi tegevus objektini jõudmisel oli liikuv, varieeruv ning vabadust pakkuv, siis lõpptulemus väljendus ühekülgsuses ja piiratuses.

Sel korral tegutsen intuiitiivselt ning lähtun Peter Opsviki mõttest: „Parim asend on alati järgmine.“⁴⁵ Märgistan kannaga lumisele maapinnale piirjoone. Teen seda silma järgi. Haaran labida ning hakkan kiht kihi haaval pinnasesse tungima. Kõigepealt eemaldan esimese – murumättad. Jaotan ala mõtteliselt pooleks ning alustan ühe poole sügavusse kaevamist. Avanevad erinevad kaevetihid – muld, liiv ja savi. Viimaseni jõudes ma lõpetan, sest põhi muutub vedelaks. Seda on keeruline kontrolli all hoida ning vormida. Otsustan kasutada protsessi alguses kogutud mättaid, et kõige sügavamad tasandid stabiliseerida. Sellesse punkti jõudes olen juba piisavalt kaua uuristanud. Hoogne pinnase uurimine ei jäänud märkamata ka ümberkaudsetele. Üks naabrinaine arvas, et otsin kulda, mis tegelikult ei ole üldse halb pakkumine. Jätkan oma tegevust. Võtan ette ülejäänud poole alast ning kaevan selle mätta kõrguse jagu madalamaks. Lisan murumättad tekkinud tasanditele. Dokumenteerin asendid, mida valminud kaevikus on võimalik praktiseerida ning liikumisviisi tasandite läbimisel.

---

⁴⁵ P. Opsvik, Rethinking Sitting, lk 37.

Illustratsioon 22. Audru kaevetöö asukoht. Autori foto.

Illustratsioon 23. Maha märgitud kaeveala. Autori foto.

Illustratsioon 24. Kaeveala eemaldatud murumätastega. Autori foto.

Illustratsioon 25. Elu mullas. Autori foto.

Illustratsioon 26. Kaevekihtide paljastumine. Autori foto.

Illustratsioon 27. Ebastabiilne savine kiht. Autori foto.

Illustratsioon 28. Mätastega stabiliseeritud tasand. Autori foto.

Illustratsioon 29. Audru kaevetöö lõpptulemus. Autori foto.

Illustratsioon 30. Istuv asend. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 31. Lamav asend tõstetud jalgadega. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 32. Poolistuv asend. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 33. Seisev asend. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 34. Nõjatuv asend käetugedega. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 35. Nõjatuv asend tõstetud jalgadega. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 36. Liikumisviis tasandite läbimisel. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 37. Liikumisviis tasandite läbimisel. Foto: Carmen Toomsalu.

NEGATIIV

Hallis taevas

hallim pilv

ääristatud päikese poolt mustaks.

Vasakul, see tähendab, paremal,

valge kirsioks mustade õitega.

Heledad varjud su tumedal näol.

Sa oled just laua taha istunud

ja pannud oma käed, palvetamiseks, sellele.

Sa näid kui viirastus

kes hüüab elavaid.

(Ja kuna ma kuulun endiselt nende hulka,

peaksin talle ilmuma ja puudutama:

head ööd, see tähendab tere hommikust,

hüvasti, see tähendab tere.

Ja ärge pahandage küsimusi ühelegi tema vastusele

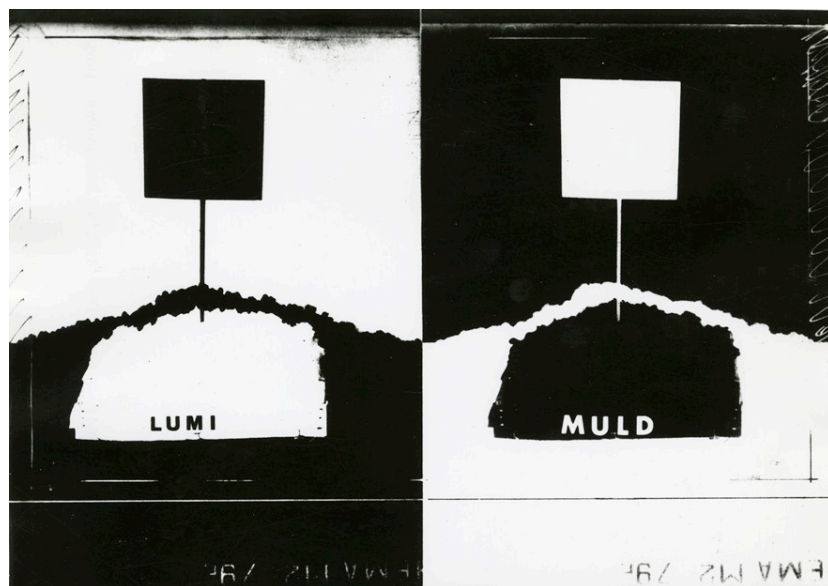
elu kohta,

see torm enne vaikust.)⁴⁶

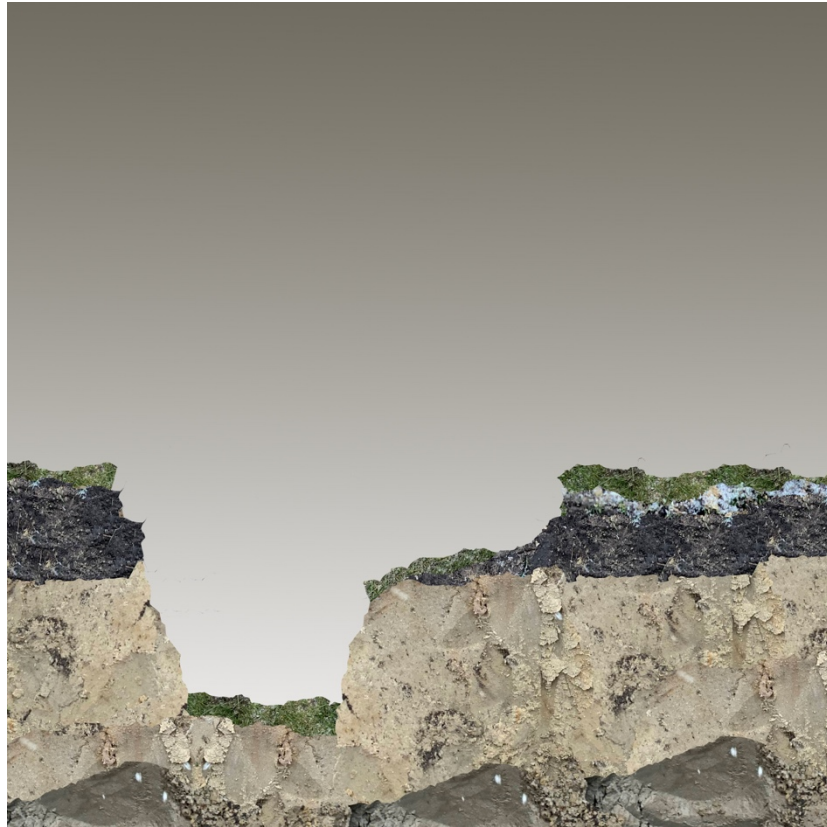
⁴⁶ Wisława Szymborska, Negatyw. – Monologue of a Dog, 2006 [2002]. Orlando, FL: Harcourt, lk 24-25. Szymborska poolakeelse luuletuse on inglise keelde tõlkinud Stanisław Barańczak ja Clare Cavanagh. Inglisekeelse tõlke põhjal eesti keelde ümber pannud Eeros Lees.

Pärast väsitavaid kaevetöid, aukude kinni ajamisi ning algolukordade taastamisi taipan ühel hetkel, et just nendes tegevustes peitub võimalus millegi uue sünniks. Järgneva liinina uurin kaevamise käigus tekkiva negatiivvormi potentsiaali objektiloomel. Vormi võtmise eesmärgil pinnast materjali eemaldamine ning süvise taastäitmine on kujundlikult võrreldav filmilindi või foto ilmutamisega. Nagu poola nobelisti Wisława Szymborska luuletuses „Negatiiv“, milles inimene vaatab fotonegatiivi ning mälestused positiivist muutuvad seeläbi pöördvõrdelistesse seostesse.

Illustratsioon 38. Jüri Okas „Lumi“ (1979).⁴⁷

⁴⁷ J. Okas, Lumi. Graafiline leht, 1979. Eesti Arhitektuurimuuseumi fotokogu. EAM Fk 720. Kättesaadav: <https://www.muis.ee/museaalview/2632505> (vaadatud 26.04.2022).

Illustratsioon 39. Audru kaevetöö lõpptulemuse lõige. Autori digitaalne kollaaž.

Illustratsioon 40. Negatiiv Audru kaevetöö näitel. Autori digitaalne kollaaž.

Illustratsioon 41. Positiiv Audru kaevetöö näitel. Autori digitaalne kollaaž.

Illustratsioon 42. Negatiivi ja positiivi kohtumine Audru kaevetöö näitel. Autori digitaalne kollaaž.

VALU VALAMISED

Selleks, et ilmutada pinnase negatiivist positiivi, tutvun valu ja valamise tehnikaga. Üks varasemaid vormi valamise viise on liiv- või muldvalu meetod, mis paistab silma eelkõige oma lihtsuse ning madalate tehnoloogiste nõuete poolest. Liiva või mulda valamine on metallivalu protsess, mida iseloomustavad eelnevalt mainitud materjalide kasutamine vormimaterjalina ning selle käigus toodetud objektid. Üldjuhul kasutatakse vormi koos püsimiseks üksteisega kohakuti kinnituvaid raame.⁴⁸ Selline valumeetod sobib pigem korrapäraste kujude tegemiseks.⁴⁹ Olenevalt valatavast materjalist ning täpsusastme vajadusest võib lõpptulemus mõnikord vajada kerget pinna viimistlemist.

Kaasaegsetest tegijatest on sobivaks näiteks Inglismaa mööblidisainer Max Lamb. Ta on eelkõige tuntud traditsiooniliste ja tihti primitiivsete disainimeetodite poolest.⁵⁰ Oma loometöös on üheks tema tehnikaks olnud tina valamine rannaliiva.⁵¹ Viis, kuidas Lamb objekte loob on inspireeritud liivvalu meetodist, mille puhul ta kasutab eraldiseisva vormi või valu asemel looduslikku maapinda ennast.⁵² Protsessi jooksul märgib ta liivale mustri, millest lähtuvalt uuristada süvised ning seejärel täita need sulanud tinaga. Vedeliku kuivades kaevab ta oma teose maa seest välja. Lõpptulemuseks on kolmnurkse isteplaadi ning kolme jalaga taburet, millel on kergelt liivjas pinnatekstuur.

---

⁴⁸ E. Mäsak, Mis on muldvalu. – Tormis Disain. Kättesaadav: <https://tormisdisain.ee/mis-on-muldvalu/> (vaadatud 26.04.2022).

⁴⁹ Samas.

⁵⁰ Wikimedia contributors, Max Lamb. – Wikipedia, 2022. Kättesaadav: https://en.wikipedia.org/wiki/Max_Lamb (vaadatud 26.04.2022).

⁵¹ Samas.

⁵² M. Lamb, Pewter Stool. – Max Lamb, 2006. Kättesaadav: <https://maxlamb.org/031-pewter-stool/> (vaadatud 26.04.2022).

Illustratsioon 43. Max Lamb „Pewter Stool“ (2006).⁵³

Illustratsioon 44. Max Lamb „Pewter Stool“ (2006).⁵⁴

---

⁵³ M. Lamb, Pewter Stool. – Max Lamb, 2006. Kättesaadav: <https://maxlamb.org/031-pewter-stool/> (vaadatud 26.04.2022).

⁵⁴ Samas.

I LUSIKATÄIS

Tallinn, Harjumaa (13.12.2021)

Esimest materjalikatsetust viin läbi koduköögis, kus hakkam praktiseerima vormi valamist muldvaluga. Objektide loomiseks kasutan männivaiku, mis vastab minu poolt seatud kriteeriumitele – looduslik, biolagunev, kiiresti tahenev, vastupidav ning taaskasutatav. Eesti oludes saab suuremalt puult umbes pool kilo männivaiku.⁵⁵ Männivaiku kogutakse tavaliselt vanadelt puudelt.⁵⁶ Vaik tuleb puu seest välja, kui ta on vigastada saanud või päikese tõttu lõhenenud. Oma värvuselt on vaik kollakas kuni pruun.⁵⁷ Vaigul puudub konkreetne sulamise- ja tahenemise temperatuur. Soojusega muutub ta pehmemaks ning õhuga kokku puutudes hangub kiiresti.⁵⁸ Männivaiku kasutatakse rahvameditsiinis haavade parandamiseks kui ka keemiatööstuses toorainena.⁵⁹ Omaduste poolest on ta antibakteriaalne, veekindel ning nakkuv.⁶⁰

Muldvalu rajamiseks kasutan umbes kolmekümne sentimeetrise läbimõõduga kaussi, kuhu valan musta mullasegu. Filtreerin käte abil mullas sisalduvad lagunematud tükid välja. Tasandan pinna ning surun kogu massi tihedalt anumasse. Tõmban piirjooned ning süvistan nende järgi augud. Panen poti keskmise kuumusega tulele ning lisan sulamiseks viiskümmend grammi vaiku. Tegevuse käigus kasutan maski ning tuulutan ruumi, sest õhku levivad aured on intensiivsed. Vaik muutub ühtlaseks vedelaks massiks umbes kümne minutiga. Keeran tule maha ning valan vedeliku eelnevalt valminud süvistesse. Kuum vaik reageerib koheselt mullaga. Temperatuuri erinevuse tõttu muliseb ning aurab korra, kuid alustab peatselt tahenemist. Kolmekümne minuti möödudes on õõnsustesse valatud vaik täielikult kivistunud. Eemaldan ettevaatlikult lusika ja sõrmede abil vormid mullast. Lõpptulemusest on näha, et vaigu nakkuva omaduse tõttu võtsid objektid endaga kaasa mullaosakesi, mis on nende väliskülgedele täielikult kleepunud. Vaik ise kui materjal on protsessi lõpuks tahke, kuid samal ajal habras ning hõlpsasti murduv.

---

⁵⁵ U. Kokassar, Männivaik on keemia-varaait. – Eesti Loodus. Kättesaadav:

http://vana.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/0106/urmas.html (vaadatud 26.04.2022).

⁵⁶ L. Mihkelson, Leili metsalood: Karr - mis see on? – Maaleht, 03.07.2020. Kättesaadav:

<https://maaleht.delfi.ee/artikkel/90350185/leili-metsalood-karr-mis-see-on> (vaadatud 26.04.2022).

⁵⁷ U. Kokassar, Männivaik on keemia-varaait.

⁵⁸ Samas.

⁵⁹ T. Kusmin. Vaigutamist meenutavad veel vanad männipuud. – Märjamaa Nädalaleht, 28.02.2018.

Kättesaadav: <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=marjamaa20180228.2.11&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-----> (vaadatud 26.04.2022).

⁶⁰ U. Kokassar, Männivaik on keemia-varaait, Eesti Loodus.

Illustratsioon 45. Männivaik enne sulatamist. Autori foto.

Illustratsioon 46. Sulanud männivaik. Autori foto.

Illustratsioon 47. Süvised vaigu valamiseks. Autori foto.

Illustratsioon 48. Süvised vaigu valamiseks. Autori foto.

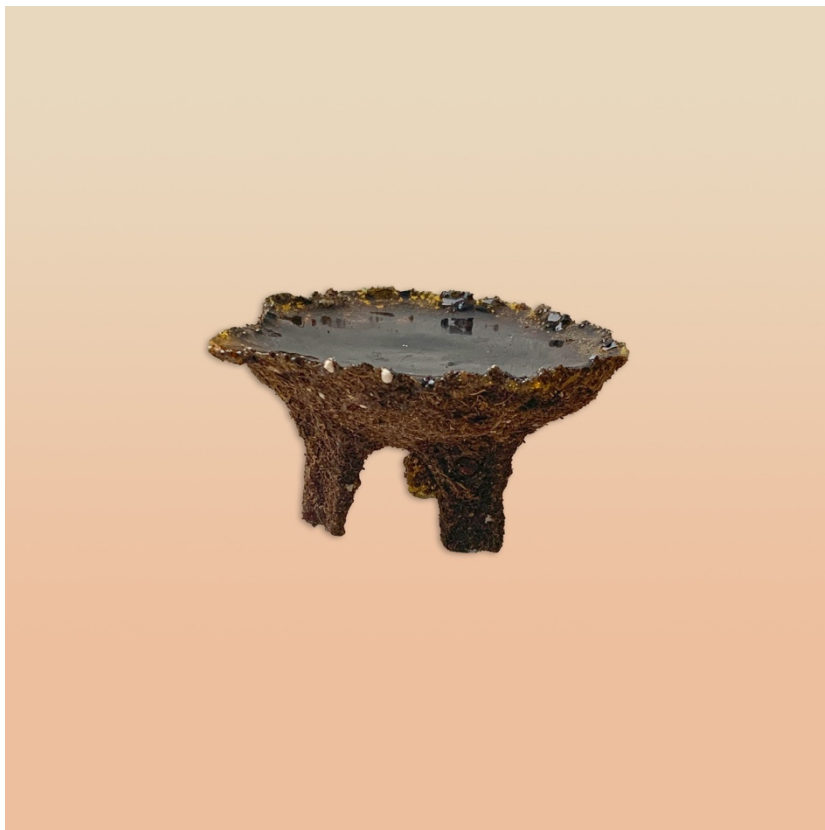
Illustratsioon 49. Männivaigu kokkupuude mullaga. Autori foto.

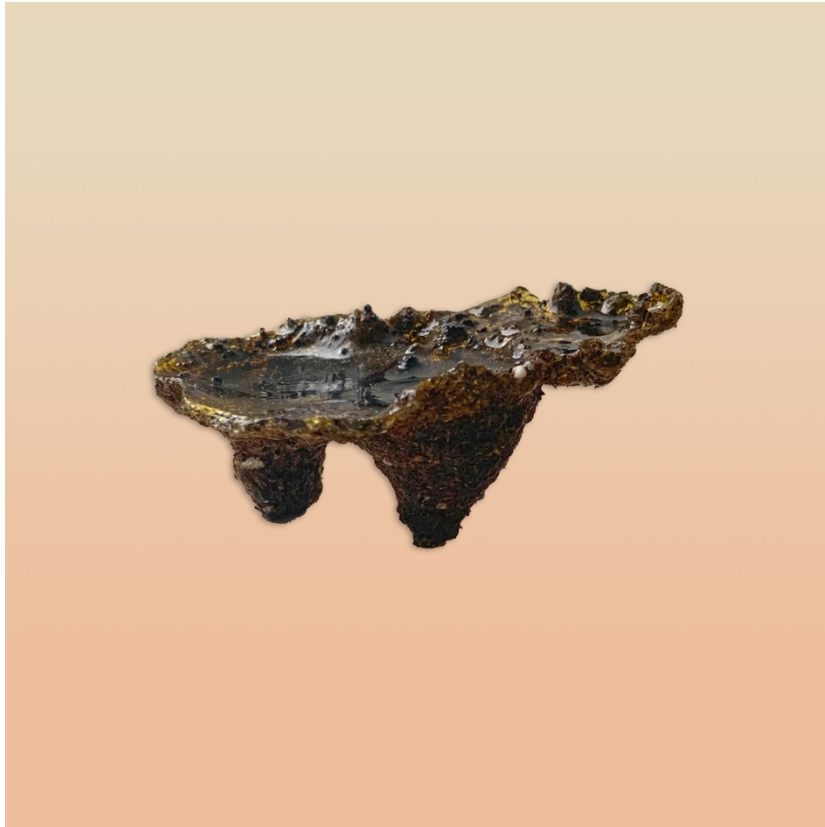
Illustratsioon 50. Männivaigu kokkupuude mullaga. Autori foto.

Illustratsioon 51. Tahkunud objekti eemaldamine mullast. Autori foto.

Illustratsioon 52. Esimene valminud vaikvorm. Autori digitaalne kollaaž.

Illustratsioon 53. Teine valminud vaikvorm. Autori digitaalne kollaaž.

Illustratsioon 54. Võimalikud asendid vaikvormil. Autori digitaalne kollaaž.

II LUSIKATÄIS

Tallinn, Harjumaa (27.02.2022)

Nagu eelnevast katsest selgus, on männivaik puhtal kujul veidi rabe. Vastupidavama materjali saavutamiseks otsustan proovida armeerimist. Armatuuriks valin välja džuudi, mille puhul on tegemist jämedakoelise riidega. Seda valmistatakse troopilise džuuditaime töötlemisel saadavast valkjashallist kiust.⁶¹ Omadustelt on ta õhku läbi laskev ja madala soojusjuhtivusega. Kiudu iseloomustab vetthülgavus, jäikus ning väike venivus. Lisaks on materjal üks vastupidavamaid looduslikke kiulisi materjale. Riie on sada protsenti biolagunev ning seda on võimalik ümber töödelda. Põhiliselt toodetakse seda Indias. Džuudist valmistatakse sisustusriiet, kandekotte ja vaipu, mida on võimalik kasutada ka märgades oludes.⁶²

Alustan tegevust pinnase ette valmistamisega. Kasutan valu jaoks laiemat alust, mille valan ääreni mulda täis. Sorteerin mullast välja suuremad raskesti lagunevad tükid ning surun massi tihedalt kokku. Teen lusikaga paraja suurusega ruudukujulised süvised. Lõikan džuudi nende järgi mõõtu. Seejuures arvestan vedeliku ülekattega. Sulatan pliidil männivaigu. Valan vedeldunud massi ruudukesse umbes poole peale. Lisan armatuuri ning valan ülejäänud süvise täis. Umbes kolmekümne minuti pärast, kui vaik on tahkunud, võtan katsetuse välja. Vaigu ja armatuuri liidust valminud materjal toimib tugevuse mõttes paremini, kuid see ei ole piisav.

Järgmiseks proovin vaiku kokku segada mullaga, et tekiks täiesti uus materjal. Kasutan retsepti jaoks köögikaalu. Mõõdan välja sada grammi vaiku ning sama palju mulda. Sulatan tasasel tulel männivaigu. Vedeliku saavutamisel hakkab mulda vähehaaval potti lisama. Segan tekkivat massi ühtlaselt, kuid kiiresti. Kollakast läbipaistvast ainest saab sügavpruun kreem. Valan pool segu vormi, lisan džuudi ning täidan ülejäänuga. Pärast kuivamist võtan objekti mullast välja. Väänan teda ühte ja teist pidi kogu jõust, kuid materjal püsib muutumatuna. Lisaks ei kleepunud kuivamise käigus ükski mullaosake külge. Saavutasin tulemuse, mis on sada protsenti biolagunev ning samas vastupidav. Lõpptulemust on võimalik üles sulatada ning taasvalada.

---

⁶¹ Eesti Keele Instituut, Jute, 2022. Kättesaadav: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/jute/1> (vaadatud 26.04.2022).

⁶² D. Tuulik, Taimsed kiud. Tallinna Tehnikakõrgkooli õppematerjal, 2015, lk 24.

Illustratsioon 55. Muldvalu. Autori foto.

Illustratsioon 56. Džuudist riie armeerimiseks. Autori foto.

Illustratsioon 57. Männivaik džuuat-armatuuriga. Autori foto.

Illustratsioon 58. Muldvaik džuuat-armatuuriga. Autori foto.

Illustratsioon 59. Kuivanud muldvaik džuut-armatuuriga. Autori foto.

Illustratsioon 60. Kuivanud muldvaik džuut-armatuuriga. Autori foto.

Vaatamata sellele, et saavutasin viimase katse tulemusega läbimurde, otsustan võrdlusmomendi eesmärgil proovida mulla liitmist mõne muu sideainega. Looduslikest liimidest jääb mulle silma kondiliim, mille omadusi on analüüsinud Annika Kaldoja oma magistritöös „Kohvi morfoosid: Jäätmest ressursiks“.⁶³ Kondiliim on loomset päritolu valkudest valmistatud kollageenliim. Seda toodetakse liha- ja nahatööstuse jääkidest. Liimi kasutatakse laialdaselt näiteks mööblivalmistamisel liimvärvi sideainena. Kondiliimi plussiks on lahti sulatamise võimalus kuumutamise teel. Miinuseks on niiskuse- ja külmakartlikus.⁶⁴

Alustan katsed liimilahuse valmistamisega. Selleks katan sada grammi graanuleid üks-ühele vahekorras külma veega. Kolme tunni möödudes on terakesed paisunud ning vee sisse imanud. Pärast paisumist teen graanulitele vesivanni, mille puhul on oluline, et välises anumal olev veetemperatuur ei oleks kõrgem kui kuuskümmend kraadi. Vastasel juhul võib liim kaotada enda omadused. Pärast täielikku sulamist lisan liimi sisse samaväärse koguse mulda. Saavutan massi mis on vedel, kuid mitte voolav. Täidan muldvalu poolenisti täidisega, lisan džuuudi ning katan ülejäänuga. Materjalinäidise täielik kuivamine võtab aega kaks ööpäeva. Tulemus on vetruv ja murenev materjal, millel on tugev spetsiifiline lõhn. Kolmandal päeval ilmnevad deformatsioonid. Mõlemale poole pinda tekib hallitus ning vorm muudab kuju.

---

⁶³ A. Kaldoja, Kohvi morfoosid: Jäätmest ressursiks. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakonna magistritöö, 2016, lk 87.

⁶⁴ Samas.

Illustratsioon 61. Kondiliimi graanulid. Autori foto.

Illustratsioon 62. Kasutusvalmis kondiliim. Autori foto.

Illustratsioon 63. Kondiliimi-mulla segu. Autori foto.

Illustratsioon 64. Kondiliimi-mulla segu džuut-armatuuriga. Autori foto.

Illustratsioon 65. Kondiliimi-mulla deformatsioon. Autori foto.

Illustratsioon 66. Kondiliimi-mulla deformatsioon. Autori foto.

III LABIDATÄIS

Vilsandi, Saaremaa (22.03-25.03.2022)

Välitööde raames olen koos stuudiokaaslaste ning juhendajatega jõudnud Vilsandile, Eesti ühte päikesepaistelisemasse kohta.⁶⁵ Viibime siin neli päeva, millest esimesed kuuluvad sisseelamiseks ning saare olustikuga tutvumiseks. Aeglane kulgemine saare avaratel põldudel, ürgsetes männikutes ja tuulistel adruhõngulistel randadel viib mu mõtted aja, ajutisuse ning olemise ilu radadele. Sarnaseid mõtteid ja tundeid tekitab minus fotograaf Kaupo Kikkase foto „Emake Maa“.⁶⁶

Illustratsioon 67. Kaupo Kikkas „Emake Maa“ (2019).⁶⁷

Aja ja ajutisuse olemust sümboliseerib minu jaoks ka lumi, mis kevade tärkamisega on peaaegu kadunud. Paaripäevase saarega tutvumise järel märkan vaid ühes põlluäärses metsatukas arvestatavas koguses lund, mille nimetan sümboolselt saare viimaseks lumeks. Lumest saab minu järgmine labidatäis. Lähenen tööle spontaanselt ning usaldan arenema hakkavat protsessi. Lõon labida lumme. Mõistan koheselt, et selle kaevandamine ei saa olema nii muretu kui

---

⁶⁵ Matkavarustusrent, Loodusmatkad käidud radadest kaugemale. – Puhka Eestis, 2022. Kättesaadav: <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/loodusmatkad-kaidud-radadest-kaugemale> (vaadatud 26.04.2022).

⁶⁶ S. Tambur, A new exhibition by Estonian portrait photographer Kaupo Kikkas opens in Tallinn. – Estonian World, 04.02.2022. Kättesaadav: <https://estonianworld.com/culture/a-new-exhibition-by-estonian-portrait-photographer-kaupo-kikkas-opens-in-tallinn/> (vaadatud 26.04.2022).

⁶⁷ Samas.

esmapilgul tundus. Lumi on kivistõva, lausa jäine. Hakkan ettevaatlikult lumemaastikust tükke eemaldama, ilma et need pooleks murduksid. Rasketel lumekamakate raiumine, kaevamine ning tassimine võtab korralikult võhmale. Keha soojus tõuseb ning hakkab palav. Proovin valminud kamakaid üksteise suhtes sobitada ning tasakaalustada. Objektide vormilisel väljendusel lähtun enda kehast ja asenditest, mis mulle parasjagu meelepärased tunduvad. Kerkib neli erinevat skulptuuri, mis ühelt poolt võimaldavad keha toetada erinevates asendites ning puhkepauside ajal jahutada. Teiselt poolt hoiavad need mind ärksana ja valvsana, et ma liiga kauaks passima ei jääks, sest üsna kiiresti on tunda materjali sulamist, jahedust ning niiskust.

Paari päeva möödudes, kui oleme juba saarelt lahkunud, saan ma Vilsandi elanikult teate, et minu loodud lumegalerii on nüüdseks jälgi jätmata keskkonda sulandunud ning saanud üheks maaga. Tänu tegevuse dokumenteerimisele jääb jälg sellest, et sealses asukohas eksisteeris kahe päeva eest midagi taolist.

Illustratsioon 68. Vilsandi kaevetöö asukoht ühelt poolt põldu. Autori foto.

Illustratsioon 69. Vilsandi kaevetöö asukoht teiselt poolt põldu. Autori foto.

Illustratsioon 70. Lumemaastik enne kaevetööd. Autori foto.

Illustratsioon 71. Lumemaastik pärast kaevetööd. Autori foto.

Illustratsioon 72. Esimene lumekamakatest valminud objekt. Autori foto.

Illustratsioon 73. Poollamav asend. Foto: Ardo Hiiuväin.

Illustratsioon 74. Teine lumekamakatest valminud objekt. Autori foto.

Illustratsioon 75. Külitav asend. Foto: Ardo Hiiuväin.

Illustratsioon 76. Kolmas lumekamakatest valminud objekt. Autori foto.

Illustratsioon 77. Nõjatuv asend. Foto: Gregor Taul.

Illustratsioon 78. Neljas lumekamakatest valminud objekt. Autori foto.

Illustratsioon 79. Kükiv asend. Foto: Ardo Hiiuväin.

Illustratsioon 80. Lumekamakatest valminud objektide galerii. Autori foto.

Illustratsioon 81. Lumekamakatest valminud objektide galerii. Autori foto.

Illustratsioon 82. Vilsandi kaevetöö lõpptulemuse lõige. Autori digitaalne kollaaž.

III LUSIKATÄIS

Audru, Pärnumaa (01.05.2022)

Olen ringiga tagasi jõudnud Audrusse, et käidud teekond kokku võtta. See koht on tähenduslik, sest siin viisin läbi oma järjekorras teise kaevetöö, mis lõi viljaka pinnase edasiseks. Viimaseks lusikatäieks ühendan jõud kõikidest etappidest kogutud terakestest – kaevamistel pinnale kerkinud muldvalu tehnika, esimeste lusikatäite käigus idanenud materiaalsuse ning välitöödel imendunud meelsuse.

Mõttelaad, millega objekti loomisele lähened, tuleneb mediteerimisest ning meelerahu saavutamise soovist, et luua kontakt nii iseenda kui maaga. Vormi loomisel võtan aluseks enda keha iseärasused. Eesmärk on valada tugitööriista põlvitava meditatsiooniasendi mugavamaks praktiseerimiseks maastikul.

Idee kehastumiseks valmistan ette muldvalu. Selleks lisan umbes viiskümmend liitrit mulda suurde anumasse ning kaevan süvise. Järgmiseks keedan kokku männivaigu ja mulla – kolm kilogrammi vaiku ja sama palju mulda. Lõikan augu järgi džuudist tükid. Negatiivi täitmisel valan segu vähehaaval vormi ja katan armatuuriga – nii kordamööda kuni saavutan kihilise eesmärgi. Ühe tunni möödudes on materjal täielikult kivistunud. Eemaldan ettevaatlikult objekti valust.

Lõpptulemuseks on kaarja kujuga tugivorm. Kasutamiseks tuleb kaare otsad suruda pinnasesse, laskuda põlvili ning toetada istmik selle peale. Nõnda tegutsedes on võimalik saavutada täiuslik tasakaal. Lahendus on üks paljudest võimalikest vormilistest väljendustest, mida kirjeldatud meetodi abil luua. Kuigi antud objekt on mõeldud väljas kasutamiseks, siis oma koostise poolest sobib see ka siseruumidesse. Segu on täielikult biolagunev. Seda on võimalik üles sulatada ning ümber valada mõneks muuks meelepäraseks vormiks, säilitades seejuures enda omadused.

Illustratsioon 83. Segu kuivamine muldvalus. Autori foto.

Illustratsioon 84. Valust eemaldatud lõpptulemus. Autori foto.

Illustratsioon 85. Objekt maastikus. Autori foto.

Illustratsioon 86. Objekt maastikus. Autori foto.

Illustratsioon 87. Keha, maastiku ja objekti kohtumine. Foto: Carmen Toomsalu.

Illustratsioon 88. Keha, maastiku ja objekti kohtumine. Foto: Carmen Toomsalu.

KOKKUVÕTE

Käesolev magistritöö suunab tähelepanu istumisele kui tegevusele, mille asendite diapasoone jääb seismise ja lamamise vahele. Töö lähtub arusaamast, et istemööbel on eelkõige kehapikendus ning ümbritsev keskkond ja loodav disain peaks toetama inimese valiku- ja otsustusvabadust nii liikumisel kui ka asendite asendamisel. Põhiline fookus on isiklikul kontseptsiooniarendusel, mis on omavahel põimunud lugu kuuest aktsioonist. Alguspunktiks on keha kui meie esimene tehniline töövahend protsessi algatamisel, läbiviimisel ning lõpptulemuse vahetel kogemisel.

Kuus aktsiooni jagunevad kolmeks labida- ning lusikatäieks:

I LABIDATÄIS on minu teekonna esimene kaevamine Heimtalis, kus läbi füüsilise pingutuse rullub lahti läbiv töömeetod. Ühtlasi otsin vastust küsimusele – Kuidas istuda maas mittemaas ehk tundeaga nagu istuksin toolil?

II LABIDATÄIS on Audrus läbiviidud kaevetöö, mis lähtub põhimõttest, et parim asend on alati järgmine. Selle faasi lõpus tekib taipamine, et kaevamise tulemusel pinnasesse tekkiv negatiiv ja selle taastäitmine loob võimaluse ilmutada positiivne vorm läbi muldvalu meetodi.

I LUSIKATÄIS on esimene materjalikatsetus muldvalu meetodiga, kus proovin männivaigu valamise teel objekti luua.

II LUSIKATÄIS on esimese materjalikatsetuse edasiarendus, mille tulemusel sünnib materjal, millest saab minu lõpliku disainilahenduse oluline osa.

III LABIDATÄIS on Vilsandi välitööde käigus valminud kaevetöö lumega, mis tegeleb aja, ajutisuse ning olemise ilu teemadega.

III LUSIKATÄIS on kõikide eelnevate aktsioonide kulminatsioon, mille lõpptulemusel valmib disain, mis presenteerib istemööblit kui tööriista, mida on võimalik vastavalt kasutaja asendisoovidele ning otstarbele valada, üles sulatada ning taas valada.

SUMMARY

This master's thesis draws attention on sitting as an activity with a range of positions between standing and lying down. The work is based on the understanding that a chair is primarily an extension of the body or a tool, and the surrounding environment and design should support a person's freedom of choice and decision, both in movement and in changing positions. The main focus is on my personal concept development, which is an intertwined story of six actions. The starting point is the body as our first technical tool for initiating and carrying out a process, and directly experiencing the end result.

The six actions are divided into three spade- and spoonfuls:

I SPADEFUL is the first excavation of my journey in Heimtali, where the working method unfolds through physical effort. In addition I am looking for an answer to the question – How to sit on the ground without the feeling of sitting on the ground?

II SPADEFUL is an excavation carried out in Audru, based on the principle that the best position is always the next one. At the end of this phase, I realize that the negative form resulting from the digging and refilling the cavity creates an opportunity to make a positive form through soil-casting method.

I SPOONFUL is the first experiment of the material with the soil-casting method, where I try to create an object by pouring pine resin.

II SPOONFUL is a further development of the first material experiment, which results in a new material that becomes an important part of my final design.

III SPADEFUL is an excavation with snow during the fieldworks in Vilsandi, which deals with the topic of time, temporality and the beauty of being.

III SPOONFUL is the culmination of all the previous actions, resulting in a design that presents the seating furniture as a tool that can be cast, remelted and recast according to the user's position preferences and purpose.

KASUTATUD ALLIKAD

A. Kaldoja, Kohvi morfoosid: Jäätmest ressursiks. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri osakonna magistritöö, 2016.

B. Colomina & M. Wigley, Are We Human? Notes on an Archaeology of Design. Zürich: Lars Müller Publishers 2016.

B. Ganguly, 2013. Wikimedia contributors, Lotus Position. – Wikipedia, 2022. https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus_position (vaadatud 26.04.2022).

[Autor märkimata], Botte-cul: Objects de la vie pastorale et agricole. – Objects d’hier, dateerimata. <https://www.objetsdhier.com/botte-cul-1260> (vaadatud 26.04.2022).

D. A. Raichlen. S. Rigby, Squat or kneel instead of sitting to protect your health, study finds. – Science Focus, 2020. <https://www.sciencefocus.com/news/squat-or-kneel-instead-of-sitting-to-protect-your-health-study-finds/> (vaadatud 26.04.2022).

D. Illif, 2015. Wikimedia contributors, Misericord. – Wikipedia, 2021. <https://en.wikipedia.org/wiki/Misericord> (vaadatud 26.04.2022).

D. Tuulik, Taimsed kiud. Tallinna Tehnikakõrgkooli õppematerjal, 2015.

Eesti Etümoloogiasõnaraamat, Mööbel, dateerimata.

<https://www.eki.ee/dict/ety/index.cgi?Q=m%C3%B6%C3%B6bel&F=M&C06=et> (vaadatud 26.04.2022).

Eesti Keele Instituut, Iste, 2022. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/iste/1> (vaadatud 26.04.2022).

Eesti Keele Instituut, Istumine, 2022. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/istuma/1> (vaadatud 25.04.2022).

Eesti Keele Instituut, Jute, 2022. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/jute/1> (vaadatud 26.04.2022).

E. Mäsak, Mis on muldvalu. – Tormis Disain. <https://tormisdisain.ee/mis-on-muldvalu/> (vaadatud 26.04.2022).

G. Crazz, The Chair: Rethinking Culture, Body, and Design. New York: W. W. Norton & Company, 2000.

G. Schnack, Istumine teeb haigeks. Harjutused seljale, liigestele ja pingul närvidel. Tõlk Õie Ristioja. Tallinn: Ühinenud Ajakirjad, 2020.

J. Kempenars, 2020. [Autor märkimata], The End of Sitting, RAAAF. – ArchDaily, 2020. <https://www.archdaily.com/574795/the-end-of-sitting-raaaf> (vaadatud 26.04.2022).

J. Okas, Lumi. Graafiline leht, 1979. Eesti Arhitektuurimuseumi fotokogu. EAM Fk 720. <https://www.muis.ee/museaalview/2632505> (vaadatud 26.04.2022).

J. Okas, Objekt. Sügavtrükk, 1979. Jüri Okase isiklik arhiiv.

J. Okas, Pöld. Sügavtrükk, 1986. Jüri Okase isiklik arhiiv.

J. Okas, Sündmus L2. Graafika, 1971/1979. Eesti Kunstimuseumi graafikakogu. EKM j 20266 G 11670. <https://www.muis.ee/museaalview/1478457> (vaadatud 26.04.2022).

J. Okas, Vesimees. 8 mm film, must-valge, 1971. Jüri Okase isiklik arhiiv. Reprodutseeritud kunstniku loal.

[Autor märkimata], K. Rashid, Pleasurescape. – Rice Gallery, 2001. <http://www.ricegallery.org/karim-rashid> (vaadatud 26.04.2022).

L. Mihkelson, Leili metsalood: Karr - mis see on? – Maaleht, 03.07.2020. <https://maaleht.delfi.ee/artikkel/90350185/leili-metsalood-karr-mis-see-on> (vaadatud 26.04.2022).

Matkavarustusrent, Loodusmatkad käidud radadest kaugemale. – Puhka Eestis, 2022. <https://www.puhkaeestis.ee/et/puhka-eestis/loodusmatkad-kaidud-radadest-kaugemale> (vaadatud 26.04.2022).

M. Guarnaccia (koost.), Cross Cultural Chairs: Diversifying Modern Seating. Eindhoven: Onomatopee, 2020.

M. Lamb, Pewter Stool. – Max Lamb, 2006. <https://maxlamb.org/031-pewter-stool/> (vaadatud 26.04.2022).

M. Mauss, Techniques of the body. – Economy and Society, Vol. 2, Issue 1, 1973 [1934].

P. Opsvik, Rethinking Sitting. Oslo: Gaidaros Forlag AS, 2008.

R. Choudhari, All That You Should Know About Padmasana. – Femina, 2021. <https://www.femina.in/wellness/fitness/all-that-you-should-know-about-padmasana-205728.html> (vaadatud 26.04.2022).

S. Helme & T. Luuk (koost.) Okas. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000.

S. Tambur, A new exhibition by Estonian portrait photographer Kaupo Kikkas opens in Tallinn. – Estonian World, 04.02.2022. <https://estonianworld.com/culture/a-new-exhibition-by-estonian-portrait-photographer-kaupo-kikkas-opens-in-tallinn/> (vaadatud 26.04.2022).

[Autor märkimata], The End of Sitting, RAAAF. – ArchDaily, 2020. <https://www.archdaily.com/574795/the-end-of-sitting-raaaf> (vaadatud 26.04.2022).

T. Kusmin. Vaigutamist meenutavad veel vanad männipuud. – Märjamaa Nädalaleht, 28.02.2018. <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=marjamaa20180228.2.11&e=-----et-25-1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-----> (vaadatud 26.04.2022).

U. Kokassaar, Männivaik on keemia-varaait. – Eesti Loodus.

http://vana.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/0106/urmas.html (vaadatud 26.04.2022).

Wikimedia contributors, Lotus Position. – Wikipedia, 2022.

https://en.wikipedia.org/wiki/Lotus_position (vaadatud 26.04.2022).

Wikimedia contributors, Max Lamb. – Wikipedia, 2022.

https://en.wikipedia.org/wiki/Max_Lamb (vaadatud 26.04.2022).

Wikimedia contributors, Seiza. – Wikipedia, 2022. <https://en.wikipedia.org/wiki/Seiza> (vaadatud 26.04.2022).

Wisława Szymborska, Negatyw. – Monologue of a Dog, 2006 [2002]. Orlando, FL: Harcourt. Szymborska poolakeelse luuletuse on inglise keelde tõlkinud Stanisław Barańczak ja Clare Cavanagh. Inglisekeelse tõlke põhjal eesti keelde ümber pannud Eeros Lees.

1Ms 3:19. – Piibel, Vana ja Uus Testament. Tallinn: Eesti Piibliselts, 1997. <https://piibel.net/?q=1Ms%203&found=mullaks&s=19> (vaadatud 26.04.2022).